

Скалацька Тетяна Ігорівна, курсант
1-го курсу ННІ № 3 НАВС
Науковий керівник: Кулик Т.О.,
доцент кафедри онституційного
права та прав людини, кандидат
юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Громадянство є основним елементом правового статусу людини і громадянина та юридичною передумовою правового статусу особи в суспільстві та державі. Конституційне право пов'язує з громадянством цілий ряд важливих правових наслідків, основним з яких є те, що фізичні особи можуть бути суб'єктами конституційно-правових відносин лише при наявності правового статусу громадянина даної країни. Питання громадянства в Україні регламентується Конституцією України, Законом України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. та іншими нормативно-правовими актами, які видаються відповідно до Конституції та названого вище закону України [2 с.18]. Закон визначає, що громадянство – це правовий зв'язок особи і держави, який знаходить свій вираз у взаємних правах і обов'язках. Суттю даного визначення є права і обов'язки громадянина по відношенню до держави, і, навпаки. З одного боку громадяни користуються усією повнотою прав і свобод, а також несуть певні обов'язки перед суспільством та державою. З іншого боку, держава виступає гарантом захисту прав і свобод людини і громадянина та забезпечує рівність прав і свобод громадян у всіх сферах суспільства як всередині нашої країни так і поза її межами. У згаданому вище визначенні мова йде саме про правовий, а не фактичний зв'язок. Громадян держави не слід розглядати як сукупність осіб, що проживають на її території, оскільки за цією ознакою останні утворюють – населення країни-категорію демографічну[3 с.18]. Поняття

населення визначається як безперервно відновлювальна у процесі відтворення сукупність людей на Землі в цілому або в окремих регіонах, країнах, населених пунктах тощо. У юридичному значенні до населення конкретної держави належать її громадяни, іноземці, особи без громадянства (апатриди) та особи без громадянства (біпатриди), які постійно перебувають на території даної держави на законних підставах[4 с.18]. Виходячи з цього варто зробити висновок про те, що громадянином держави особа є не за умови її проживання на території даної держави, а внаслідок наявності між особою і державою стійких правових зв'язків, що дозволяє громадянину вимагати захисту своїх прав з боку органів державної влади. Цікавою є точка зору М. Суржинського, який вважає, що поняття громадянства варто розкривати через категорію «належність особи до народу держави», вважаючи, що саме вона закріплює правовий статус особи як громадянина

держави. Така думка заслуговує на особливу увагу, оскільки народ – це сукупність громадян, які утворюють єдину соціально-економічну і політичну спільність незалежно від їх поділу на національності. В статті 2 Закону України «Про громадянство» визначено «належність до громадянства», що є характерною особливістю українського громадянства. Відповідно до згаданої норми Закону громадянин України, кожна людина СРСР стала «громадянином України» і незалежно, якої ти раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, ти громадянин України. Громадянство є також ознакою державного суверенітету України. Так, в статті 5 Конституції України чітко визначено, що народ є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні. Згідно до міжнародно-правових норм, які визнаються усіма демократично спрямованими країнами світу, громадянство є невід'ємним правом кожної людини. Це визначено у Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року (ст. 15), у міжнародному пакті про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966

року (ст. 24), а також відтворено у Конституції України та Законі України «Про громадянство».

Відповідно до зазначених актів усі особи, які проживають у державі-учасниці актів або на яких поширюється юрисдикція такої держави, отримують можливість користуватися правами, передбаченими цими актами, без обмежень за будь-якими ознаками. Згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Частиною 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 р. встановлено принцип примату міжнародного права в Україні: якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, закріплено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Громадянство України базується на системі принципів, які визначено Конституцією та Законом. Виходячи з аналізу змісту основних підстав набуття громадянства потрібно визначити основні шляхи набуття громадянства. Так, в науці конституційного права прийнято виділяти такі основні шляхи набуття громадянства як натуралізація, філіація («*jus soli*» і «*jus sanguinis*»), оптація, трансферт тощо. Натуралізація (від фр. *naturaliser*) – акт прийняття до громадянства (підданства) певної держави іноземця чи особи без громадянства. Натуралізація відбувається у таких випадках: набуття громадянства особою, яка його не має (апатридом); зміни громадянства; суміщення або кумуляції, за якою особа зберігає колишнє громадянство і набуває нове[1 с.72]. Право встановлювати ті чи інші умови натуралізації передбачено Конвенцією про скорочення безгромадянства. Філіація – (від англ. *filiation*, від лат. *filius* – син) – набуття громадянства за народженням. Відповідно, громадянство визначається або за «принципом крові» або за «принципом ґрунту». В першому випадку новонароджена дитина набуває громадянство своїх батьків незалежно від місця

свого народження. В іншому випадку, новонароджена дитина стає громадянином тієї держави, на території якої вона народилася. На разі, практично у більшості країн світу, законодавством закріплюється змішаний спосіб набуття громадянства, що включає в себе як принцип крові так і принцип ґрунту. Оптація (лат. optatio-бажання, вибір) – це один із шляхів набуття громадянства, суть якого полягає в можливості вибору громадянства при зміні державної належності (те риторії.) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України. Трансфери - перехід населення будь-якої території з одного громадянства в інше в зв'язку з передачею території, на якій вона проживає, однією державою іншій.

Підставами для втрати громадянства України, згідно чинного законодавства є такі: 1) добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття; 2) набуття особою громадянства України внаслідок обману, свідомого подання неправдивих відомостей або фальшивих документів; 3) добровільний вступ на військову службу іншої держави, яка відповідно до законодавства цієї держави не є військовим обов'язком чи альтернативною (невійськовою) службою. Добровільним набуттям громадянства іншої держави вважаються всі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави повинен був звертатися із заявою чи клопотанням про таке набуття відповідно до порядку, встановленого націо-нальним законодавством держави, громадянство якої набуто.

Можна зробити висновок, що конституційно правовий статус людини і громадянина – це їх правове становище в суспільстві, що закріплене конституційними нормами та характеризується правосуб'єктністю, принципами, гарантованими правами, свободами і обов'язками та іншими рисами, що визначають таке становище особистості. На нашу думку основи конституційного правового регулювання статусу

громадянина, потребує удосконалення та реформування елементів та видів правового статусу людини і громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К: Укр. енцикл., 1998-2004. Т.4. С. 72.

2. Мигачев Ю.И., Семенов В.И. Конституционное право зарубежных стран. Учебное пособие. М.: ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002.

3. Конституційне право України: Підручник / За ред. проф. В.Ф. Погорілка. Вид. перше. К.: Наукова думка, 1999. 27
Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К: Укр. ен-цикл., 1998-2004. Т.4.

4. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. Ст. 65.

5. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. Ст. 65.